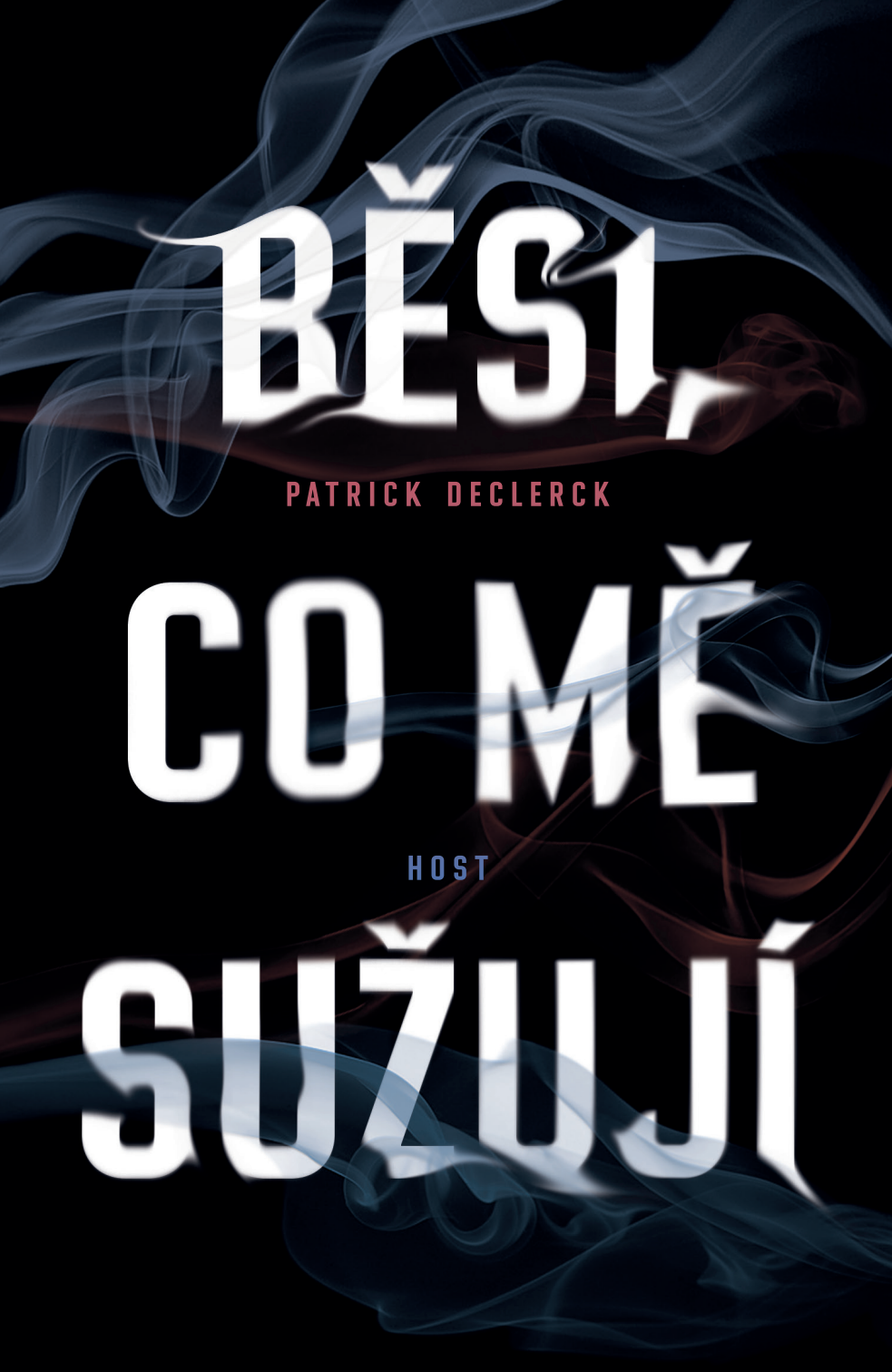

BĚSI,

PATRICK DECLERCK

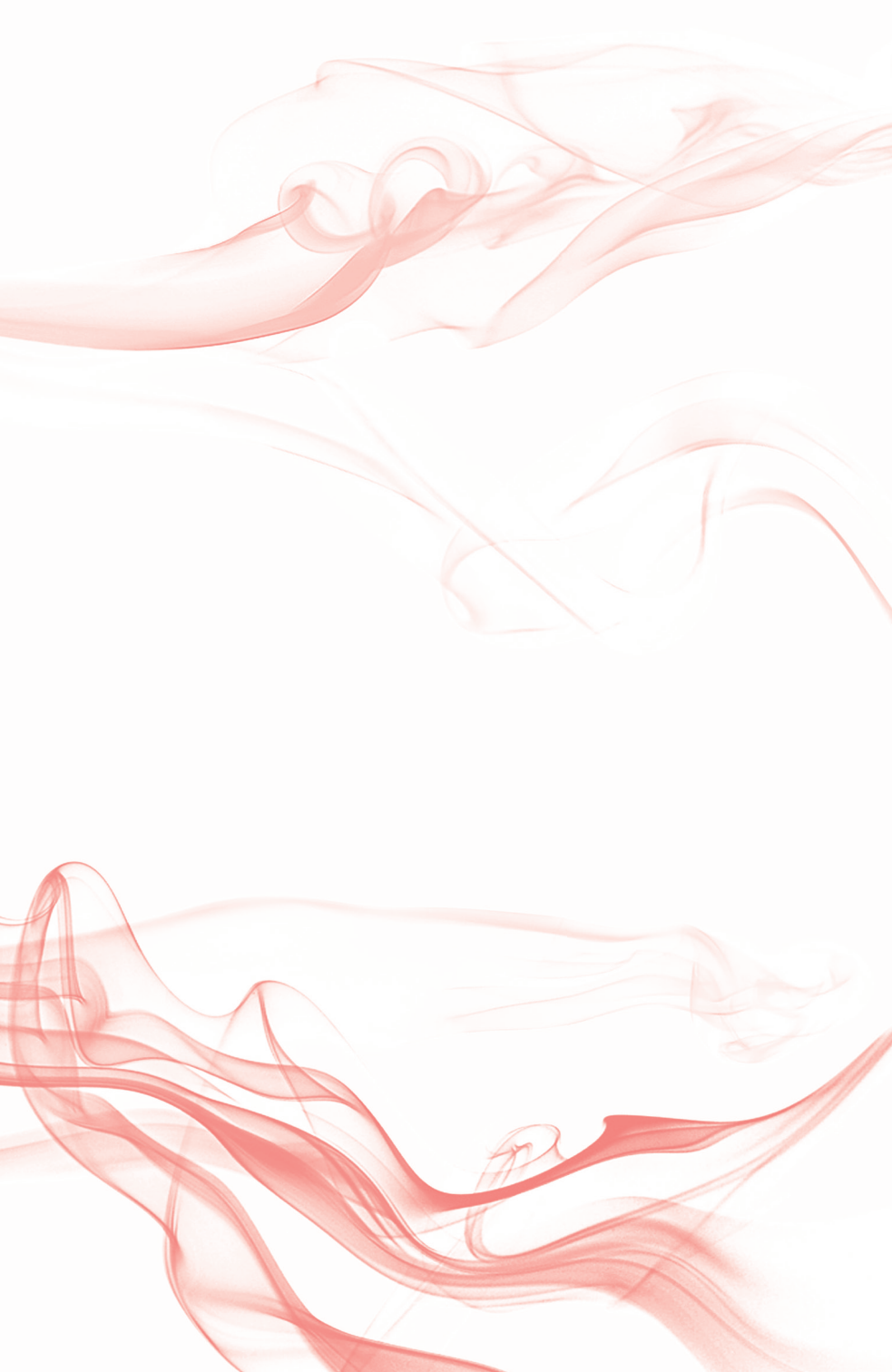
CO MĚ

HOST

SUŽUJÍ

PATRICK
DECLERCK

BĚSI,
CO MĚ SUŽUJÍ

The background of the entire page is a light cream color, overlaid with intricate, flowing, and translucent red patterns that resemble smoke or liquid waves. These patterns are most prominent at the top and bottom edges, framing the central text area.

RESI

PATRICK DECLERCK

CONNA

BRNO 2017

STUDIO

Démons me turlupinant

Copyright © Éditions Gallimard, Paris, 2012

The e-book is protected by copyright laws,
only home reading is allowed.

Translation © Tomáš Kybal, 2017

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2017
(elektronické vydání)

Kniha vychází s laskavou podporou

Zastoupení Valonsko-Brusel

This publication has been funded by

Délégation Wallonie-Bruxelles

**Wallonie - Bruxelles
International.be**

ISBN 978-80-7577-155-1 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7577-156-8 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7577-157-5 (Formát MobiPocket)

Věnováno památce doktora Michela Renarda

*Nicméně — nemohu to popřít — v radostném
pesimismu, který pro mě byl vždy typický, z těch dvou
slov někdy jasně získává převahu to první.*

SIGMUND FREUD MAXI EITINGONOVÍ,
9. května 1919

*The fault, dear Brutus, is not in our stars,
But in ourselves, that we are underlings.*

WILLIAM SHAKESPEARE,
Julius Caesar

1

Babička byla šílená. Hysterická. Omdlávala, kdy se jí zachtělo, pro nic za nic. Naschvál. Pro nějaký spor. Seběmenší překážku, která se jí postavila do cesty... Anebo prostě z nudy. Už v dívčím věku se tak jednou provždy zbavila všech náboženských povinností, když prohlásila, že kadidlo při obřadech jí kdovíjakým záludným a dosud neznámým etiopatologickým procesem nevyhnutelně působí ztrátu vědomí. Pravda byla prostší: nedokázala zůstat zticha déle než pár minut. Patřila k těm příšerným ženským, co *musejí* neustále hovořit. Aby si vybily jakési nejasné vzrušení, kterého je na ně příliš. Aby ukonejšily svou neurčitou úzkost. Závrať z podezření ze své vnitřní nicoty, své nezměrné prázdnoty...

Ale stejně byla koneckonců ta záležitost s komatogenním kadidlem dost dobře vymyšlená a taková duševní i tělesná nemoc, byť jakkoliv ochromující a bolestná, poskytuje jistá okrajová uspokojení. Určité mechanismy, jimiž se libido, ta zběsilá lačnost jedné bytosti po druhé, postará, aby si ještě jakž takž přišlo na své, sice ne úplně, ale přece jen alespoň trochu. Druhotné výhody...

Nedělní ulejkvy z církevních obřadů nebránily mé babičce chovat vysloveně antropologicky pověřčivou zbožnou úctu k šestákovým svatým ženám. Říkám svatým ženám, jelikož vzhledem k tomu, že schopnost ztotožnit se je u hysteriček obecně a u mé babičky obzvlášť omezena na bezprostřední obzor jejich základního egocentrismu, byly tyto strážné postavy, hrdinky ze supermarketů, samozřejmě vždycky ženy. A nejlépe lidového původu, skutečného či předpokládaného, neboť má babička neměla ráda lidi, co „se nosí“, kdepak. Kdyby si dokázala představit hybridní bytost, ze třetiny Cosette, ze třetiny sestru Emmanuelle a ze třetiny lehkou holku z donucení (která se prodává jen kvůli tragické, ale nevyhnutelné povinnosti kojit své nemluvně), ovládla by tato stvůra, ten ženský kentaur, celý její život.

Taky si stavěla na šatník ve své ložnici asi stopu vysokou sošku nebohé svaté Terezičky z Lisieux (ta druhá Tereza, z Ávily, v ní nevzbuzovala žádnou důvěru. Básnířka. A ještě k tomu Španělka. To je skoro jako negerka...). Fosforeskující soška (a vzhledem ke stavu chemie v padesátých letech pravděpodobně pěkně karcinogenní), která, zalitá nemilosrdnou zelenkavou aureolou, *shlížela na postel*. Jak se mému ubohému dědečkovi mohlo za těchto podmínek dařit udržet čas od času nesmělou erekci, zůstává pro mě hlubokou záhadou i ohromným pomníkem tělesnosti k oslavě testosteronu spojeného s umíněností.

Babičce jsem říkal „bábi“, oslovením tak zbaveným smyslu a natolik poznamenaným trapnou vulgárností mého původu, že ještě dnes, čtyřicet let po její smrti, se mi hnusí to napsat... No a „bábi“ měla navíc fobii z hmyzu, z toho, co létá, co se plazí, ze všeho, co se jí zdálo zlověstné a nepolapitelné. A obzvláště z krabů. Toto zvíře, nenápadný

členovec, který se dal snadno ulovit během našich každoročních letních pobytů u moře, bylo pro mě příležitostí k terorizování té ubohé ženy, a k tomu, jak ji víceméně po libosti přivádět do mdlob. Jestli se dnes při vzpomínce na ten dětinský sadismus cítím provinile? Upřímně, ne. Nebo skoro ne. Protože zkrátka — jen tak mezi námi — mluvmе jasně a budme upřímní: od dokonalé hysteričky k chronické semetrice a od chronické semetriky ke kastracní černé vdově jsou jen dva nepatrné a snadno zdolané krůčky...

Bábi měla dva syny... Děda byl fakt kanón! Protože všichni konečně víme, co se obyčejně stává náruživým samečkům, kteří se nechají přimět k laškování se samičkou černé vdovy, jakmile je akt dokonán: šmik! Není to jen tak... Ne bez důvodu, věřte mi, jsem měl z pavouků vždycky hrůzu...

Takže dva syny. Mého otce Rogera a jeho o dva roky mladšího bratra Andrého, mého strýce. Stejný trest, stejný motiv. Při obou porodech to bylo stejné drama: bábi, rozhořčená, že přivedla na svět dva syny s malými falusy, k nimž od začátku chovala nesmiřitelnou nenávist, vyrážela ještě hlasitější výkřiky po porodu než během něj a odmítla se na ty naduté dešťovky podívat nebo je nakojit. Odporní skrčci, kteří už pouhou svou hnusnou existencí tupili smyšlenou všemohoucnost toho, co pro ni představovalo ženství, a dávali jí najevo tu znepokojivou a přitom nevyhnutelnou pravdu: existují *dvě* pohlaví.

Jenže bábi bude, přes všechna ta křečovitá gesta, vždycky *jenom* žena. Celá hysterická se tedy kroutí vztekem proti omezení svého rozkroku, který považuje za anatomicky neurčitou zející díru a potupnou pasivitu. Konečně hysterička, to je vždycky něco, co nemá hlavu ani patu...

Bábi se narodila následkem nešťastného uklouznutí, k němuž došlo mezi její matkou (vdovou a již matkou dvou dalších legitimních dětí) a tlustým měšťanem (důstojným pravičákem, silným pámbíčkářem a ostatně také značně ženatým otcem rodiny), u nějž uklízela. Hmm... Bábi byla levoboček.

Levoboček. A po sedmdesát šest let, a až po nemocniční postel svých posledních dní, se uboze snažila skrýt před zraky ostatních své osobní doklady, na nichž figuroval nezvratný důkaz tohoto prvotního cejchu: „Otec neznámý.“ A její matka, má prababička, jak tak byla zmatená z vlastní potrhlosti, ji nepochopitelně pokřtila Arsène. Mužským jménem, jež rovnováhu této mladé osobnosti, zatížené už *in utero*, nijak neposílilo. Arsène... Bábi to jméno samozřejmě nesnášela. Takže odmítala slyšet na jiné oslovení než „Marcelle“. „Marcelle“, tudíž další jméno, v němž byla sexuální dvojznačnost... Klasický úskok nevědomí a neurotické vzpoury, a tedy, z povahy věci, nezralý a vždycky odsouzený k nezdaru: pod protestujícím a hlučně vyhlášeným opakem se skrývá pohodlně usazený, zlomyslně se šklebící návrat téhož.

Jo, ženská! Bábi, ta mstivá čarodějnice, se tedy pomstila tím, že převlékala oba chlapce za holčičky, až je jejich otec, který už toho měl dost, odvedl — v devíti letech — konečně k holiči, aby jim ostříhal vlasy, které měli skoro do pasu. Později se André, aby se pokusil konečně uniknout tyranskému matčinu tlaku, uchýlil k horlivému obskakování nepříliš ctnostných dam, stal se žoldákem v Katanze, prožil nevyrovnaný život, často na hraně zákona, a zemřel v padesáti letech na alkoholismus. Roger, můj otec, ten zase, aby na chvíli zapomněl na rodinné scény, užíval látky,

k nimž mu skýtala přístup jeho vědecká studia, natažený na mramoru laboratorního stolu se často opájel výpary éteru. Oženil se, jakmile mohl. Ve třiadvaceti, a všechny zuby vlastní. Katolík a panic. Neposkvrněný a jistým způsobem mučedník. Později byl i on analyzován, s relativním úspěchem. Relativním, jak už bývají všechny úspěchy.

A během mých prvních let žila ta malá veselá společnost pospolu, sdílela jeden velký dům, hádala se s neměnnou pravidelností a pokřikovala na sebe z poschodí do poschodí. Jednou to byl otec, který když už to nemohl déle vydržet, vynadal babičce s oním chirurgickým pohrdáním, jehož tajemství tak dobře znal. (A za něž jsem mu hluboce vděčen, že mi ho předal, neboť v tom je jeden z nejdokonaleji odpudivých rysů mé povahy. To znamená, že na něm lpím...) Slzy, kvílení, bědování, všeobecné zoufalství a celá důstojná zdrženlivost palestinského pohřbu... Jindy dům zase přišla prohledat policie, aby našla revolver, který krátce předtím koupil potají strýc (taškář strejda!) od nějakého náhodného hospodského známého. Kterýžto revolver předtím posloužil při jedné nebo dvou vraždách. Nový křik. Nové roztržky. Nové šachy.

Bábi byla dominantní osoba, prohnílý středobod toho blázince, toho chronicky opilého korábu. Z mého otce to udělalo skoro mrzáka, téměř nedokázal pracovat, byl těžce depresivní a — jednou hysterik, navždy hysterik — ochromený utrpením, které ho křivilo bolestí.

Já pozoroval ten zmatek zpovzdálí, a jako zazděný ve vnitřním tichu. Děti mají jen málo psychického prostoru, kde se mohou rozvalovat a vytvářet si představy. Mají jen málo slov. A tudíž málo možných myšlenek. Opravdových myšlenek, to znamená jasných, vypracovaných a vědomých

si sama sebe. Zato mnohem více než dospělí podléhají nejasným dojmům, skryté moci nevyřčeného, agresivním vpádům nezdravého prostředí a projekci šílenství druhých — a jak by ne, když jim slova neslouží za obranu ani za štít.

Malý človíček se rodí nezralý a v jistém smyslu vždycky předčasně. Rodí se naprosto závislý, pokud jde o jeho bezprostřední přežití: teplo, potravu, ochranu. Nezralý fyziologicky, nezralý psychicky. Fyziologická závislost a psychická symbióza. Právě to druhé způsobuje, že jeho vlastní identita, jeho mentální integrita vzniká jen nesnadno. Tomu človíčkovi bude trvat léta, než se pomalu vymezí. V dětství bude cítit, vnímat a dělat si představu o sobě i o věcech skrze vnímavost a více či méně zdravá, více či méně chorobná fantazmata nevědomí dospělých, kteří ho obklopují. Svět, do něž se dítě probouzí, je tak vždycky předzobrazovaný, předvysvětlený, prefabrikovaný. Aby vybědl z této hlušiny a tápavě si vytvořil vlastní úsudek, bude muset překonat dětství a jinošství, pokud se mu to ovšem vůbec podaří.

Většinou se to nepodaří nikdy. A tak se kulhavě belhají až k smrti, otroci sebe samých i ostatních, přibližné odnože rodičovských fantazmat, a neuvědomují si, co se děje ani ubíhající čas. Trochu jako dobytek. Jako mořští šneci. Polypy...

Já jsem svou neschopnost jasně porozumět skutečnosti řešil tím, že jsem se pokoušel, co to šlo, ulevit si od okolní bídy tím, že budu rozesmávat. Pohledu okolního světa jsem velmi brzy začal nastavovat masku dítěte-šáška, o níž jsem doufal, že je přijatelná. Ale za mými grimasami byla vyděšená jasnozřivost a chladný pohled. Smutný klaun, jímž jsem pořád... Nevím ostatně, co být jiného... Jak být jiný...

Uprostřed tohoto zpomaleného troskotání na mě činil hluboký dojem jeden muž. Jmenoval se Charles Fontaine-Vincent. Byl to neuropsychiatr ze staré školy a jeden z prvních psychoanalytiků, a byl ošetřovatelem mé babičky. A naším rodinným lékařem. To byla rodina! Doktor Fontaine se narodil před rokem 1900. Tedy ne v minulém století. Ale — umíme si ještě něco takového vůbec představit? — na konci předminulého století... Kolem roku 1955, v době, z níž pocházejí mé první vzpomínky na něj, mi byly dva roky. Tehdy byl přibližně stejně starý jako já dnes. Připadal mi prastarý.

Vlasy měl sčesané dozadu a na krku si je nechával delší, byl učesaný přesně stejně jako nebožtík Charcot. Na stěně jeho ordinace ostatně visela reprodukce známého Brouilletova obrazu *Klinická lekce Dr Charcota*. Byl na ní Mistr ukazující fascinované posluchárně chorou hysterickou podpíranou v podpaží Babinským. Pacientka je mladá žena. Horní polovinu těla má zvrácenou dozadu, dlouhé vlasy rozčuchané, blůzu široce rozepnutou na ramenou, její postoj připomíná zároveň mdloby a orgastické vytržení. Poddává se, je úplně mimo. Určitě má krásná prsa. Tak je to vždycky... Tuhle reprodukci, přesně stejnou, vlastnil Freud. Tak se spřádá obskurní skrytá síť vedlejších souvislostí a substitucí. Tak se buduje mytická historie sebe sama. Genetika — to, co dav v megalomanském opojení pudem, který ho vede k tomu, aby se do nekonečna reprodukoval, nazývá „krev“ — není naštěstí všechno. A tak existují rodiny biologické a rodiny adoptované. Dědictví skličující a dědictví ušlechtilá. Osudy vnucené a osudy zvolené. A bylo by dost troufalé tvrdit, že jedny jsou skutečnější než druhé... Poznané možnosti jsou vždy, a dokonce až do konce, více

či méně složité. To věděl dobře Hamlet, jenž žil vždycky až nadoraz: *The readiness is all...* Všechno tkví v tom, být připravený. Pohotově si zvolit. Chopit se toho. Vždycky připravený k usilovné snaze. Připravený dokonce i na smrt... Jenže to toho musí být člověk schopný... V tom je ten háček, ta nuance. V tom je skrytá němá hranice mezi normálním a patologickým. *The readiness is all...* Ještě je ale třeba moci. Ještě je třeba moci...

Coby dítě, poněkud zapomenuté během vrcholících krizí jednoho či druhého, jsem mohl po libosti pozorovat doktora Fontaina, když v naléhavých případech přicházel do domu, obyčejně neučesaný a oblečený s naprosto anarchickou nedbalostí — s odřeným límečkem košile, v děravých kalhotách, saku s lokty ošoupanými až na útek — uklidnit bábi nebo ulevit tátovi od bolesti injekcí morfia.

Taky jsem tušil, že mě pozoruje, a myslel jsem si, že mě nemá moc rád. O třicet let později, když jsem sám byl na psychoanalýze, se mi přiznal, že si o mě tehdy dělal vážné starosti. A obával se, abych se v tom těžko snesitelném každodenním dění neuchýlil do nějakého příliš vzdáleného jiného světa a aby se ze mě nestal schizofrenik...

Otázka: Zdvojit se do pravého/falešného „já“ v celém autobiografickém psaní, ať už zašifrovaném, či ne — je to známkou zdařilé schizofrenie? Anebo přece jen poněkud nepodařené?...

Fontaina jsem nikdy neviděl, že by se nechal vyvést z míry, jakési zákonité dobrosrdečnosti prodchnuté přitom neúprosnou rázností. Hovořil, trochu žertoval, a pak se v něm najednou objevila jakási přesnost a učinil to správné odborné gesto. Trošku komediant. Maličko divotvůrce. Byl to odborník. A v mých očích muž pořádku.

Opravdového pořádku. Ne toho policejního nebo společenského, nebo pořádku pozlátek choromyslné normálnosti. Ale dobrého pořádku. Jedinečného: pořádku pokojného a neměnného rozumu. Pořádku, jemuž vládne Logos.

V těch chvílích se mi jevil jako Mojžíš rozdělující Rudé moře... Mojžíš, *otec* národa. A moře jako matka, řádně rozštípnuté, podřízené falické vůli a odkázané na své pravé místo. A do té škvíry...

Neboť není nic velkého, nic dokonalého, aniž to má *také* někde škvíru... Falus a vagína, pronikající a proniknutá, mužský rod a ženský rod, jsou potřeba oba, ne identičtí, a ještě méně sobě „rovní“, jak by si tolik přáli dobří lidé, ale naopak právě nerovni a ne totožní, to znamená *odlišní*. Rozdílní, ale ovšem dva! A — ksakru — ať žije odlišnost!

A do této škvíry se tedy vrhá národ a uniká tak vražedným smečkám, jež ho pronásledují. A pak, když Židé prošli, když jsou Židé zachráněni, moře se uzavře nad egyptskými hordami. Válečníci, dvořané, rytíři, pěšáci, koně, vozy, všichni, všichni zhynou ve smrtícím chaosu běsnících vln. Vln *rudého* moře. Rudého — hele! — jako zkažená menstruační krev. Byl to ale čtverák, ten Jehova!...

Chci být tím mužem, řekl jsem si ve dvou letech. Chci být Fontainem. Já si chci taky zahrát na svého Mojžíška a poroučet nepořádku rozbouřené vody a tyranských bezuzdných vášní. Chci mít moc rozdělovat. Chci umět rozlišovat. Instinktivně jsem přitom cítil, že tu nejde o nic menšího než o mé přežití.

A proto jsem se koneckonců později, mnohem později, stal psychoanalytikem. Abych se nezničil — tělem možná, duší jistě — ve ztroskotání nerozumu. Abych se nezbláznil? Ne přesně. Ale každopádně aby ve mně zavládlo alespoň

trochu ticho. A aby se v tom tichu mohla konečně dostavit schopnost získat odstup a vážit věci správně.

Chceme vážné a hluboké myšlení? Toho střízlivého a zastaralého pomocníka, který nás může ušetřit nadbytečného bloudění a zbytečné námahy? Pak není jiná alternativa k procvičování rozumu. Buď rozum, nebo malost. Buď rozum, nebo nic. A je to nakonec vždycky on, naše poslední vzpoura a nejradikálnější přečin.